

Ջուր բոլոր մարդկանց համար

Հավասար իրավունքներ և հնարավորություններ

ՄԱԿ-ի Ջրային ոլորտի զարգացման համաշխարհային զեկույց, 2026թ.

Փաստեր և թվեր

Քաղցրահամ ջրի հասանելիությունը խաթարվում է աճող փոփոխականության, ջրի որակի վատթարացման և ոչ կայուն օգտագործման հետևանքով:

Համաշխարհային մակերևութային և ստորերկրյա ջրային ռեսուրսները գտնվում են աճող ճնշման ներքո՝ պայմանավորված բնական փոփոխականությամբ և մարդածին ազդեցություններով:

Վերականգնվող քաղցրահամ ջրային ռեսուրսների ընդհանուր ծավալը կազմում է մոտավորապես 43,000 կմ³/տարի և գլոբալ մակարդակում ընդհանուր առմամբ մնում է հարաբերականորեն կայուն (FAO, n.d.a):

Համաշխարհային ջրառի ընդհանուր ծավալը 2010–2021 թվականներին միջինում կազմել է շուրջ 4,000 կմ³/տարի, ինչը համարժեք է վերականգնվող քաղցրահամ ջրային ռեսուրսների մոտ 10%-ին (FAO, n.d.a):

Կլիմայի փոփոխության հետևանքով ջրի հասանելիության սեզոնային և միջտարածաշրջանային փոփոխականությունն աճում է (IPCC, 2022):

Աշխարհի բնակչության առնվազն 50%-ը (կամ մոտավորապես 4 մլրդ մարդ) տարեկան առնվազն մեկ ամիս բախվում է ջրային բարձր սթրեսի (Kuzma et al., 2023):

Կլիմայի փոփոխության ազդեցությունները ջրային ռեսուրսների վրա առավել սուր են դրսևորվում տեղական մակարդակում, որտեղ ջրի կուտակման և բաշխման ենթակառուցվածքները անբավարար են (UNESCO/UN-Water, 2020):

Ջրի որակի վատթարացումը նվազեցնում է քաղցրահամ ջրի իրական հասանելիությունը և ամբողջ աշխարհում մեծացնում է ջրի մաքրման ու մատակարարման ծախսերը:

Ամբողջ աշխարհում դիտարկվող ջրային օբյեկտների միայն 56%-ն ունի շրջակա ջրի լավ որակ (Sustainable Development Goal (SDG) Indicator 6.3.2; UN-Water, n.d.):

Ամբողջ աշխարհում, այդ թվում՝ բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում, գյուղատնտեսությունից հետադարձ հոսքերը հանդիսանում են քաղցրահամ ջրի աղտոտման ամենամեծ աղբյուրը (United Nations, 2023; 2024):

Ցածր եկամուտ ունեցող երկրներում ջրի վատ որակը մեծապես կապված է կեղտաջրերի անբավարար մաքրման կամ մաքրման ենթակառուցվածքների բացակայության հետ (United Nations, 2023):

Ընդհանուր առմամբ, ջրառը կայունացել է, սակայն ոլորտային և տարածաշրջանային ջրապահանջարկի օրինաչափությունները կտրուկ տարբերվում են՝ կախված եկամտի մակարդակներից և զարգացման ուղիներից:

Գյուղատնտեսությունը կազմում է ընդհանուր ջրառի 72%-ը, որին հաջորդում են արդյունաբերությունը (15%) և կոմունալ կարիքների համար ջրառը (13%) (United Nations, 2025):

Գյուղատնտեսությունը, ցածր եկամուտ ունեցող երկրներում, կազմում է ընդհանուր ջրօգտագործման մոտ 90%-ը, իսկ բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում՝ 44%-ը, ինչն արտացոլում է տնտեսական դիվերսիֆիկացիան (United Nations, 2025):

Քաղաքաշինությունը ցածր և միջինից բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում հանգեցնում է քաղաքային ջրի պահանջարկի աճին և գյուղատնտեսության հետ մրցակցության՝ հատկապես քաղաքամերձ տարածքներում (United Nations, 2023; 2024):

Վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում միջին և բարձր եկամուտ ունեցող երկրներում արդյունաբերական ջրապահանջարկը նվազել է, ինչը վկայում է արդյունավետության աճի մասին (United Nations, 2025):

ԿԶՆ 6-ի ոչ մի թիրախ 2030 թվականին հասնելու ուղու վրա չէ

2024 թվականի դրությամբ աշխարհի բնակչության 26%-ը չունի անվտանգ և պատշաճ կառավարվող խմելու ջրի ծառայությունների հնարավորություն, իսկ 41%-ը՝ անվտանգ և պատշաճ կառավարվող սանիտարական ծառայությունների (SDG Indicators 6.1.1 and 6.2.1a; UN-Water, n.d.):

Ամբողջ աշխարհում կենցաղային կեղտաջրերի միայն 56%-ն է ենթարկվում անվտանգ մաքրման (SDG Indicator 6.3.1; UN-Water, n.d.):

Ջրային ռեսուրսների համապարփակ կառավարման ներդրման մակարդակը կազմում է 57%, և անդրսահմանային ջրավազանային տարածքների միայն 59%-ում են առկա գործառնական համագործակցության պայմանավորվածություններ (SDG Indicators 6.5.1 and 6.5.2; UN-Water, n.d.):

Խմելու ջրի, սանիտարական և հիգիենիկ ծառայությունների (WASH) հասանելիությունը չի համապատասխանում աճող մարդածին ճնշմանը, ինչը անհամաչափ ծանր բեռ է դնում կանանց և աղջիկների վրա:

Ընդհանուր առմամբ, անվտանգ և պատշաճ կառավարվող ջրի ու սանիտարական ծառայությունների հասանելիությունը բարելավվել է, սակայն դեռևս կան զգալի բացեր:

2015-2024թթ. 961 մլն մարդ ձեռք բերեց անվտանգ և պատշաճ կառավարվող խմելու ջրի հասանելիություն, ինչը գլոբալ ծածկույթը բարձրացրեց 68%-ից մինչև 74%-ի: Նույն ժամանակահատվածում 1.2 մլրդ մարդ ձեռք բերեց նաև անվտանգ և պատշաճ կառավարվող սանիտարական ծառայություններ՝ բարձրացնելով գլոբալ ծածկույթը 48%-ից 58%-ի: Չնայած այս առաջընթացի, 2024 թվականի դրությամբ 2.1 մլրդ մարդ դեռևս չունի անվտանգ կառավարվող խմելու ջուր, 3.4 մլրդ՝ անվտանգ կառավարվող սանիտարական պայմաններ, իսկ 1.7 մլրդ՝ տանը տարրական հիգիենիկ ծառայություններ (WHO/UNICEF, 2025a):

Տնային տարածքից դուրս ջրի հասանելիության խնդիրը շարունակում է լայն տարածում ունենալ, և դրա հիմնական բեռը կրում են կանայք և աղջիկները:

Մոտավոր գնահատմամբ, 1.8 մլրդ մարդ ապրում է տնային տնտեսություններում, որտեղ ջրամատակարարումը հասանելի չէ բնակարանի տարածքում, որոնցից շուրջ 700 մլն-ը ջուր է բերում բարելավված կամ չբարելավված աղբյուրներից: Նման տնային տնտեսություններում ջրի հավաքման պատասխանատվությունը տասը դեպքից յոթում կրում են կանայք և աղջիկները (UNICEF/WHO, 2023):

Ջրի հավաքման գենդերային բեռը ձևավորվում է վաղ տարիքից և պահպանվում է ողջ կյանքի ընթացքում:

15 տարեկանից ցածր աղջիկներն ավելի հաճախ են զբաղվում ջուր բերելով, քան տղաները (7%, 4%-ի դիմաց): 2016 թվականին 5-9 տարեկան աղջիկները տնային գործերի վրա ծախսել են 30%-ով ավելի շատ ժամանակ, քան տղաները, ինչը համարժեք է համաշխարհային մակարդակով օրական լրացուցիչ 40 մլն ժամի (UNICEF, 2016): Ընդհանուր առմամբ, կանայք և աղջիկները ջուր հավաքելու վրա օրական ծախսում են մոտ 250 մլն ժամ, ինչը նվազեցնում է կրթության, հանգստի և տնտեսական գործունեության համար հասանելի ժամանակը (UN Women, 2024a):

Տնային տնտեսություններում ջրամատակարարման կառավարումը մեծապես կախված է կանանց չվճարվող աշխատանքից:

Կանայք անհամաչափորեն կատարում են անվճար կամ պակաս գնահատված աշխատանք, ինչի արդյունքում ավելանում է նրանց՝ չվճարվող աշխատանքի բեռը (Cherukumilli et al., 2023):

Բնակարանային անապահովությունն ու մատչելիության խնդիրները ձևավորում են ջրի անհավասար հասանելիությունը:

Տնային տնտեսությունները ղեկավարող կանայք հաճախ բախվում են խտրական պրակտիկայի, բնակարանային սեփականության անապահովության և սուղ ֆինանսական ռեսուրսների, ինչը սահմանափակում է բնակարանների և հիմնական ծառայությունների հասանելիությունը (Chant and McIlwaine, 2015; SWA, 2021): Արտակարգ իրավիճակներում և ոչ ֆորմալ բնակավայրերում ապրող մարդիկ մշտապես ավելի բարձր գին են վճարում ջրի համար, քան պաշտոնական բնակավայրերում ապրողները (Hutton, 2012; Meehan et al., 2025):

Դպրոցներում WASH ծառայությունների բացերն ազդում են կրթության և առողջապահության արդյունքների վրա:

Համաշխարհային մասշտաբով դպրոցների 23%-ը զուրկ է խմելու ջրի հիմնական ծառայություններից, 22%-ը՝ սանիտարական պայմաններից, իսկ 33%-ը՝ հիգիենայի հիմնական ծառայություններից: Մինչև 2030 թվականը համընդհանուր հասանելիության հասնելու համար անհրաժեշտ է ջրամատակարարման և սանիտարական ծածկույթի կրկնակի և հիգիենայի ծառայությունների մատուցման՝ քառակի ավելացում (UNICEF/WHO, 2024): 2016-2022 թվականների ընթացքում 41 երկրներում ավելի քան 10 մլն դեռահաս աղջիկներ (15-19 տարեկան) հայտնել են, որ դաշտանի ժամանակ բաց են թողել դպրոց այցելությունները կամ այլ գործունեություն: Հինգ դպրոցներից միայն երկուսն են ապահովել դաշտանային առողջության վերաբերյալ կրթությունը (UNICEF/WHO, 2024; UNICEF/UN Women/Plan International, 2025):

Անբավարար WASH ծառայություններն ազդում են առողջապահության որակի և աշխատողների վրա:

2018 թվականին ծնունդների 76%-ը տեղի էր ունենում առողջապահական հաստատություններում, սակայն անբավարար հիգիենիկ պայմանները շարունակել են ազդել բուժման որակի և ծառայությունների կիրառման վրա (Bouزيد et al., 2018): 2020 թվականին WASH ծառայությունները դասվել են 1.2 մլն կանանց շրջանում մոր և վերարտադրողական առողջության ծառայությունների պահանջարկի առաջին հինգ առաջատարների շարքում (WHO/UNICEF, 2020): Չնայած կանայք կազմում են առողջապահության ոլորտի ընդհանուր աշխատուժի 70%-ը, ցածր և միջին եկամուտ ունեցող երկրներում (LMIC) առողջապահական հաստատությունների միայն 78%-ն ունի ջրամատակարարման հիմնական ծառայություններ (ILO, 2017; UNICEF/WHO, 2024):

Ջրի անապահովությունն ազդում է ֆիզիկական և հոգեկան առողջության վրա:

Ջրի անապահովությունը կապված է ֆիզիկական և հոգեկան առողջության անբարենպաստ հետևանքների հետ, մասնավորապես՝ գյուղական վայրերում, որտեղ կանայք և աղջիկները ջրի հիմնական հավաքողներն են (UN Women, 2014; Jayaweera et al., 2022; United Nations, 2023): 2020թ-ին 21 ցածր և միջին եկամուտ ունեցող երկրներում տնային տնտեսությունների 13%-ը հայտնել է ջուր բերելու ընթացքում ֆսասվածքի դեպք, որոնցից կանայք ավելի հաճախ են ենթարկվել դրա ազդեցությանը (Venkataramanan and partners, 2020): Հղիության ընթացքում ջրի հավաքումը կապվել է նախածննդային խնամքի կիրառման նվազման հետ (Geere and partners, 2018):

Բնակարանից դուրս ջրի և հիգիենայի ծառայությունների հասանելիությունը կապված է անվտանգության ռիսկերի ավելացման հետ:

Վկայությունները ցույց են տվել, որ ջրային և հիգիենայի ծառայություններին հասնելիս առկա են սեռական բռնության, ոստիկանության և բռնաբարության ռիսկերի ավելացում, հատկապես վատ լուսավորված կամ հեռավոր տարածքներում (Sorenson and partners, 2011; Caruso and partners, 2017; Gibbs and partners, 2020): Այս ռիսկերը հաճախ քողարկվել են՝ լուռության և վրեժի վախի պատճառով (Sommer and partners, 2015; WHO, 2024): Ջրի ծառայությունների դիմաց բռնության դեպքերը փաստացի կապվել են գենդերային անհավասար չափանիշների, ենթակառուցվածքների և բարձր ջրի սակագնի հետ (MacArthur et al., 2020; Merkle et al., 2023; WIN, 2024):

Տեղահանությունը սրում է WASH ռիսկերը, և ի հայտ եկող ինստիտուցիոնալ շրջանակները ձգտում են ավելի համակարգված կառավարել այդ ռիսկերը:

Փախստականներն ու ներքին տեղահանվածները բախվում են WASH-ի հետ կապված լուրջ և անբավարար փաստաթղթավորված խնդիրների, ներառյալ՝ ջրի միջոցով փոխանցվող հիվանդությունների ազդեցությունը ծառայության ընդհատումների պատճառով (MSF, 2023):

Արտադրական նպատակներով ջրադբյուրների անհավասար հասանելիությունը սահմանափակում է կանանց ապրուստը և տնային տնտեսությունների պարենային անվտանգությունը

Կանայք կարևոր դեր են խաղում ագրոպարենային համակարգում, բայց անընդհատ բախվում են աշխատավարձերի և լիազորությունների պակասի հետ:

2019թ-ի դրությամբ ագրոպարենային համակարգերում աշխատում էին աշխատող կանանց 36%-ը և ամբողջ աշխարհում աշխատող տղամարդկանց 38%-ը: Չնայած կանանց կենտրոնական դերին, 2023թ-ին գյուղատնտեսության ոլորտում կանանց աշխատավարձերը 18.4%-ով պակաս էին, քան տղամարդկանցը (FAO, 2023):

Շատ երկրներում հողի և ջրի նկատմամբ կանանց իրավունքները դեռ թույլ են պաշտպանված:

2018թ-ին կանայք կազմել են գյուղատնտեսական հողերի սեփականատերերի 15%-ից ավելի քիչ (FAO, 2018): 2009-2023 թթ-ին 49 հաշվետու երկրներից 43-ում գյուղատնտեսական հողերի սեփականատերերի թիվը տղամարդկանցից պակաս էր, ընդ որում՝ այդ երկրների գրեթե կեսում տղամարդիկ տիրապետում էին առնվազն կրկնակի մեծ սեփականության բաժնեմասի (FAO, 2025a):

Ջրի և ծառայությունների անհավասար հասանելիությունը հանգեցնում է կատարողականի զգալի բացերի:

2023թ-ին կանանց և տղամարդկանց կողմից ղեկավարվող տնտեսությունների միջև կատարողականի բացը գնահատվել է 24%՝ հիմնականում ջրի, տեխնոլոգիայի, վարկերի և տարածման ծառայությունների անհավասար հասանելիության պատճառով (FAO, 2023): Առկա ապացույցները վկայում են, որ կանայք կառավարում են ոռոգելի հողերի ավելի փոքր մասնաբաժին և ավելի փոքր տնամերձ տարածքներ, քան տղամարդիկ (FAO, n.d.b):

Կանայք դեռևս թերներկայացված են գյուղատնտեսական ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում:

2023թ-ի դրությամբ 191 երկրների միայն 27%-ն է հայտնել ջրային ռեսուրսների կառավարման գործընթացներում կանանց ներկայացվածության բարձր մակարդակի կամ նրանց հետ կանոնավոր խորհրդակցությունների մասին (UNEP-DHI/GWP/UN Women, 2025)՝ ներառյալ ջրօգտագործողների ասոցիացիաները (AWP), գետավազանային կազմակերպությունները և ոռոգման հանձնաժողովները:

Կանանց ուղղված ոռոգման ծրագրերը մեծ եկամտա-բերություն են բերել:

Նպատակային աջակցություն ստացող կանանց համար ոռոգման ջրի բարելավված հասանելիությունը բերել է բերքատվության մինչև 60%-ով աճի և ամրապնդել է տնտեսական անկախությունը (World Bank, 2024):

Կանայք լայնորեն ներկայացված են համաշխարհային աշխատուժում, բայց դեռևս քիչ ներկայացված են ջրամատակարարման ոլորտներում:

Կանայք կազմում են համաշխարհային աշխատուժի 40%-ը, որոնցից 24%-ը աշխատում է արդյունաբերության ոլորտում (World Bank, n.d.): Թեև դրանով հանդերձ, կանանց մասնակցությունը ջրային ծառայություններով զբաղվող արդյունաբերական ոլորտներում սահմանափակ է. 2018–2019 թվականներին կանայք կազմում էին ամբողջ աշխարհի ջրամատակարարման համակարգերի աշխատակիցների միայն 17.7%-ը (World Bank, 2019):

Ջրի խնդիրներ առկա են բոլոր տարածաշրջաններում, որոնք պահանջում են համատեքստային և գենդերազգային միջոցառումներ:

Ջուրն ընկած է Աֆրիկայի տնտեսության հիմքում, հատկապես գյուղատնտեսության ոլորտում՝ որպես գերիշխող ջրօգտագործող: Այնուամենայնիվ, ջրի համատարած դեֆիցիտը և WASH-ի սահմանափակ հասանելիությունը դեռ զգացվում են:

2021 թվականին Աֆրիկայի քաղցրահամ ջրի պաշարների 79%-ը օգտագործվել է գյուղատնտեսական նպատակներով, մի ոլորտ, որտեղ աշխատում է աշխատուժի ավելի քան 45%-ը և մեծապես կախված է տեղումներից և ստորերկրյա ջրերից (FAO, 2025b; n.d.c):

2024 թվականին ջրամատակարարման և սանիտարական հիմնական ծառայությունների հասանելիության գնահատված ցուցանիշները կազմել են համապատասխանաբար 58% և 47% (WHO/UNICEF, 2024): Վատ սանիտարական, հիգիենիկ պայմանները և աղտոտված ջուրը կապված են Աֆրիկայում մոտավորապես ժամում 115 մահվան դեպքերի հետ (WHO, n.d.):

Ջրի անբավարար հասանելիությունը մեծ ժամանակային բեռ է ստեղծում կանանց համար, հատկապես գյուղական վայրերում, ինչը կարող է կանանց համար խնայել տարեկան 77 մլն աշխատանքային օր (WaterAid, 2023): Այս բեռը հատկապես սուր է գյուղական վայրերում, որտեղ 2019 թվականին, ըստ հաղորդումների, տնային տնտեսությունների 80%-ը կախված է եղել հեռու գնտվող ջրային աղբյուրներից (UNICEF/WHO, 2019):

Ջրային ռեսուրսների գենդերային հավասար կառավարման քաղաքական պարտավորությունները գերազանցում են դրանց իրականացման տեմպերը:

Աֆրիկայի ջրային տեսլական 2025թ-ին գենդերային հավասարությունը ընդունել է որպես ջրային անվտանգության կարևոր գործոն (African Union/ECA/AfDB, 2000): Սակայն, առաջընթացը մնում է սահմանափակ. 2022թ-ին ազգային ջրային քաղաքականություններում 30%-ից պակաս աֆրիկյան երկրներն են ներառել գենդերային նպատակներ (AMCOW/African Union, 2022): Իրավական և ինստիտուցիոնալ շրջանակների բացթողումները, այդ թվում՝ ազգային օրենքներում գենդերային հատուկ դրույթների բացակայությունը, խոչընդոտում են առաջընթացին (RRI/ELI, 2020):

Կլիմայի փոփոխականությունը և էկոհամակարգի դեգրադացիան ուժեղացնում են ջրային անապահովությունը՝ գենդերային ազդեցություններով կապված:

Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում անկանոն տեղումներն ու երկարատև երաշտները հաճախակիացել են՝ այդպիսով սրելով ջրի սակավությունը: Խոնավ տարածքների և անտառների քայքայումը կարող է խթանել մարդկանց տնային տնտեսություններում ջրի ու պարենի ապահովվածությունը, ինչն անհամաչափորեն ազդում կանանց վրա (UN Women, 2023): Կառավարման խնդիրները և ռեսուրսների սահմանափակումը, հատկապես թույլ պետություններում, լրացուցիչ խոչընդոտ են հանդիսանում կլիմայի հարմարվողականության և ջրային ռեսուրսների կառավարման արդյունավետության հասնելու գործում:

Թվային տեխնոլոգիաների և հմտությունների պակասը սահմանափակում է Աֆրիկայում կանանց մասնակցությունը ջրամատակարարման և կլիմայի փոփոխության մարտահրավերներին:

Թվային տեխնոլոգիաների ներառումը շարունակում է մնալ գլխավոր գենդերային մարտահրավեր Աֆրիկայում. յուրաքանչյուր 100 տղամարդու համար, ովքեր ունեն էլեկտրոնային աղյուսակների հետ աշխատելու հմտություններ, միայն 40–44 կին է ցույց տալիս համարժեք կարողություն, և ենթասահարյան Աֆրիկայում գիտության, տեխնոլոգիայի, ինժեներիայի և մաթեմատիկայի (STEM) ոլորտի շրջանավարտների երեքից պակասն են կանայք (UNESCO, 2024):

Ֆինանսավորման պակասը սահմանափակում է WASH-ի և գենդերազգային ջրային արդյունքների առաջընթացը:

Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում WASH-ի հետ կապված նպատակներին հասնելու համար տարեկան պահանջվում է մոտավորապես 64 մլրդ ԱՄՆ դոլար, սակայն տարեկան փաստացի ներդրումները կազմում են 10-ից 19 մլրդ ԱՄՆ դոլար (African Union, 2023): Զրի սակագները մնում են ծախսերի փոխհատուցման մակարդակից ցածր, ընդ որում աֆրիկյան երկրների կեսից պակասը սակագներով ծածկում է WASH-ի շահագործման և պահպանման ծախսերի ավելի քան 80%-ը: Այս ոլորտը ներգրավում է սահմանափակ մասնավոր ֆինանսավորում, որը կազմում է Աֆրիկայում մասնավոր ներդրումների ընդամենը 2%-ը 2012-2020 թվականներին (Farnoult and Sarr, 2024):

Ասիան և Խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանը ներառում են աշխարհի՝ կլիմայական առումով ամենախոցելի տարածքներից մի քանիսը, որտեղ կանայք անհամաչափորեն տուժում են ջրի հետ կապված բնական աղետներից:

Մյանմարում Նարգիս ցիկլոնի ժամանակ կանանց մահացությունը կազմել է մահացությունների 61%-ը (2008թ.), Հնդկաստանի և Ինդոնեզիայի որոշ հատվածներում 2004թ-ին Հնդկական օվկիանոսի ցունամիի ժամանակ՝ 70-80%, իսկ Բանգլադեշում 1991 թվականի ցիկլոնի ժամանակ՝ 91% (UNDP, 2013):

Ասիայի մեծ մասում կանանց համար անվտանգ ջրին հասանելիությունը բարելավվել է, սակայն Խաղաղօվկիանոսյան փոքր կղզիների զարգացող երկրներում այս առաջընթացը չի նկատվել:

Կենտրոնական Ասիայում կանանց և աղջիկների թիվը, ովքեր չունեն բարելավված մակերևութային ջրաղբյուրների հասանելիություն, 2000 թ-ի 107 մլն-ից նվազել է մինչև 61 մլն 2015 թ-ին և 31 մլն՝ 2022 թ-ին: Արևելյան և հարավարևելյան Ասիայում նրանց թիվը 2000 թ-ի 188 մլն-ից նվազել է մինչև 73 մլն՝ 2015 թ-ին, և 30 մլն՝ 2022 թ-ին: Ի հակադրություն, խաղաղօվկիանոսյան փոքր կղզիների զարգացող երկրներում նրանց թիվը 2000-2015 թթ-ին մնացել է 2 մլն-ի մակարդակի վրա և 2022 թ-ին աճել է մինչև 3 մլն (UN Women/DESA, 2023):

Կենտրոնական, Հարավային և հարավ-արևմտյան Ասիայում բնակչության 24%-ը օգտագործում է բացօթյա ջրի հավաքման համակարգ, իսկ կանանց և դեռահաս աղջիկներին բաժին է ընկնում ջրի հավաքման ժամանակի ավելի քան 2/3-ը: Տարածաշրջանի մի քանի երկրներում կանայք և աղջիկները երկար տարածություններ են անցնում և ավելի շատ ժամանակ են ծախսում ջուր հավաքելու վրա, քան տղամարդիկ (ESCAP/UN Women, 2024):

Լատինական Ամերիկայի և Կարիբյան երկրների դպրոցներում համարժեք WASH ծառայությունների հասանելիությունը շարունակում է մնալ զարգացման կարևորագույն մարտահրավերը:

Դպրոցներում անբավարար WASH ծառայությունները խաթարում են Լատինական Ամերիկայի և Կարիբյան ավազանի միլիոնավոր երեխաների առողջությունը, արժանապատվությունը և ուսումնական արդյունքները. 4-ից մեկ դպրոց գուրկ է տարրական խմելու ջրից, իսկ 5-ից գրեթե երկուսը՝ ձեռքերը լվանալու հարմարություններից, ինչն ազդում է տարածաշրջանում մինչև 59 մլն աշակերտի վրա (UNICEF, 2025):

Եվրոպան ունի գրեթե համընդհանուր ջրի հասանելիություն, սակայն ջրային ոլորտում գենդերային անհավասարությունները պահպանվում են:

Չնայած Եվրոպայում ջրամատակարարման և սանիտարական պայմանների գրեթե համընդհանուր հասանելիությանը, գենդերային տարբերությունները դեռևս դրսևորվում են ջրային ոլորտում կառավարման, գիտելիքների համակարգերի, ֆինանսավորման և մասնակցության մեջ (Crider and Ray, 2022; UNICEF/WHO, 2023):

Արևելյան և Հարավային Եվրոպան բախվել է երաշտի հաճախակի ցիկլերի, որոնք ազդել են փոքր գյուղատնտեսության վրա: Միջերկրածովյան տարածաշրջանում ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ տղամարդկանց կողմից ղեկավարվող առևտրային տնտեսություններն անհամաչափորեն օգտվում են ջրախնայող ոռոգման ծրագրերից, մինչդեռ կանայք չեն ստանում խորհրդատվություն և ֆինանսավորման մեխանիզմներ (Minoya, 2007):

Արաբական տարածաշրջանը բախվում է ջրի սուր պակասի և WASH ծառայությունների շարունակական բացերի հետ, որոնք խաթարում են կրթությունն ու առօրյա կյանքը, սակայն կանանց ներդրավածությունը ջրային ռեսուրսների կառավարմանը և մասնակցային կառավարմանը մնում է ցածր:

Արաբական տարածաշրջանն ամենամեծ ջրասակավ տարածաշրջաններից մեկն է. 22 արաբական պետություններից 19-ը համապատասխանում են ջրի դեֆիցիտի պաշտոնական սահմանումներին, իսկ 13-ը՝ ջրի բացարձակ դեֆիցիտի սահմանումներին (ESCWA, 2024):

Ենթադրվում է, որ արաբական տարածաշրջանի դպրոցների 15%-ը ջրի սահմանափակ հասանելիություն ունի կամ ընդհանրապես հասանելիություն չունի, մինչդեռ դպրոցների 18%-ը չունի հիմնական սանիտարական ծառայություններ (ԱՀԿ/ՅՈՒՆԻՍԵֆ, ն.դ.), ինչը հետևանքներ ունի առողջության, կրթության և մասնակցության համար:

2020-2024թթ-ի ընթացքում կանայք արաբական երկրներում ավելի ցածր միավորներով են ավարտել STEM ոլորտները (ջրային ռեսուրսների կառավարման և WASH-ի ամենաարդիական կուրսերը), քան տղամարդիկ (UIS, n.d.): 2021թ-ի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ կրթական այս բացերն արտացոլված են ջրային ոլորտի աշխատավայրերում ներկայացվածության մեջ (Afaillal et al., 2021):

Արաբական տարածաշրջանի 19 երկրներին վերաբերող մեկ զեկույցում պարզվել է, որ ՋՌՀ-ում գենդերային հավասարության ներառումը սահմանափակ է, և երկրներից քչերն են հաշվետվողականության մեխանիզմների միջոցով համակարգված կերպով վերանայում կամ վերափոխում գենդերային հարցերին վերաբերող գործունեությունն ու արդյունքները (ESCWA/UNEP-DHI, 2025):

Սեռով տարանջատված տվյալների մշտական բացթողումները և համապատասխան կրթության ու վերապատրաստումների անհավասար հասանելիությունը շարունակում են խոչընդոտել ապացույցների վրա հիմնված, գենդերազգայուն ջրային քաղաքականությանը:

Սեռով տարանջատված ջրի վերաբերյալ տվյալները մնում են սակավաթիվ և մասնատված:

Ջրի հասանելիության և ջրին առնչվող աշխատանքների վերաբերյալ տվյալները սահմանափակ են, և երբ դրանք հասանելի են, հաճախ հավաքագրվում են տնային տնտեսությունների մակարդակով՝ քողարկելով գենդերային տարբերությունները (Miletto et al., 2019; Caruso, 2023): Բազմաթիվ երկրների կողմից կատարված ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ տվյալների՝ սեռի հիման վրա ապագրեգացումը բարելավում է WASH ծառայությունների հասցեականությունը և արդյունավետությունը (Nauges and Strand, 2017; Silva et al., 2020; Winter et al., 2021):

Ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում տվյալների ամենամեծ բացերը վերաբերում են գյուղատնտեսության ոլորտում կանանց աշխատանքին և ոռոգման համակարգերի հասանելիությանը: 2016թ-ին կատարված ուսումնասիրությունը, որը բաժանում է մշակաբույսերի բերքատվությունը կանանց և տղամարդկանց հողատարածքների միջև, ցույց է տվել, որ բերքատվության պակասի տարբերությունը ցածր և միջին եկամուտ ունեցող երկրներում 20–30% է (FAO, 2016):

Ջրի տվյալների գենդերային առումով զգայուն միջազգային գործիքները գնալով ավելի հասանելի են դառնում:

ՄԱԿ-ի գործակալությունները մշակել և փորձարկել են սեռով տարանջատված ջրի տվյալների հավաքագրման բազմաթիվ գործիքներ: Դրանց թվում են Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության AQUASTAT-ը, Տնտեսական և սոցիալական հարցերի դեպարտամենտի գենդերային զգայուն ցուցանիշների նվազագույն հավաքածուն, *Սեռով տարբերակված ջրի տվյալների UNESCO-ի WWAP գործիքակազմը* և ՄԱԿ-Ջուր կազմակերպության ԿՋՆ 6-ի գենդերային ցուցանիշների շրջանակը, որը փորձարկվել է Աֆրիկայում, Ասիայում և Լատինական Ամերիկայում (Miletto et al., 2019; DESA, 2020; UN-Water, 2023; FAO, n.d.d):

Սեռով տարանջատված տվյալների հավաքագրումը, ուսուցումը և մասնագիտական զարգացման աջակցությունը պահանջում են նպատակային ռեսուրսներ:

Հիմնական կրթության ոլորտում նշանակալի առաջընթաց է գրանցվել՝ ստեղծելով ամուր հիմք կրթական մնացած բացերը նվազեցնելու համար, այդ թվում՝ STEM կրթության ոլորտում:

Թեև տարրական և միջնակարգ կրթության մեջ ընդգրկվածությունը համաշխարհային մակարդակով բարելավվել է, ցածր եկամուտ ունեցող տարածաշրջաններում աղջիկները դեռևս հետ են մնում տղաներից միջնակարգ դպրոցն ավարտելու հարցում. 2022 թվականին Հարավային Ասիայում այդ ցուցանիշը կազմել է 36%՝ ընդդեմ 41%-ի, իսկ Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում՝ 25%՝ ընդդեմ 31%-ի (Sosale et al., 2023; UNESCO GEM Report/UIS, 2024):

STEM ոլորտում ընդունվածների մասին տվյալներ ներկայացնող երկրների 87%-ի համար գենդերային տարբերություններն արդեն տեսանելի են միջնակարգ կրթության մակարդակում (Straza, 2024): Կանայք տղամարդկանցից ավելի քիչ հավանականություն ունեն ընդունվելու ճարտարագիտության, արտադրության և շինարարության ոլորտներում, ինչը բերում է նրանց ցածր ներկայացվածությանը ջրային ռեսուրսների կառավարման և կառավարման ոլորտներում (UNESCO WWAP, 2021; Straza, 2024):

Ինստիտուցիոնալացված տեխնիկական և մասնագիտական կրթությունն ու վերապատրաստումը, ինչպես նաև ջրային ռեսուրսների հետ կապված ոչ ֆորմալ վերապատրաստման ծրագրերը հնարավորություն են տալիս զարգացնել հմտությունները: Մեքսիկայում անցկացված մեկ ծրագրում 2024 թ-ին կանայք կազմել են մասնակիցների 40%-ը (9,675), ինչը վկայում է կառուցվածքային վերապատրաստմանը կանանց մասնակցության աճի մասին:¹

¹ Տեղեկացված է Asociación Nacional de Entidades de Agua y Saneamiento-ի Գլխավոր տնօրենի կողմից, 2025 թվականի հուլիս, անձնական հաղորդակցություն:

Չնայած ամենաշատը տուժելուն, կանայք դեռևս թերներկայացված են ջրային ռեսուրսների կառավարման և կարգավորման ոլորտներում, ինչը սահմանափակում է նրանց ազդեցությունը կարևոր որոշումների կայացման վրա:

Համաշխարհային ջրային ոլորտն ունի զգալի հնարավորություն՝ խթանելու ներառականությունն ու արդյունավետությունը, ընդլայնելով կանանց մասնակցությունը տեխնիկական և ղեկավար պաշտոններում:

28 ցածր-միջին և միջին տնտեսական շուկաների 64 կոմունալ ծառայությունների տվյալներով բացահայտվել է, որ կան զգալի հնարավորություններ ջրային աշխատուժում կանանց մասնակցության և առաջնորդության ընդլայնման համար (World Bank, 2019): Չնայած կանայք կազմում էին ջրային ոլորտի աշխատողների 5-ից մեկը, և 2019 թ-ի դրությամբ համաշխարհային մակարդակով պահպանվում էր մոտ 20% գենդերային աշխատավարձի տարբերություն (ILO, 2019), շատ կոմունալ ծառայություններ ընդունում են բազմազան թիմերի արժեքը: Հատկանշական է, որ կին ինժեներների և մենեջերների ներկայության ավելացումը, ովքեր բացակայում էին համապատասխանաբար կոմունալ ծառայությունների 1/3-ում և 12%-ում (World Bank, 2019), հստակ ուղի է բացում ոլորտում կատարողականը, նորարարությունը և գենդերային հավասարությունը բարելավելու համար:

Աշխարհում ավելի ու ավելի է գիտակցվում ջրային ռեսուրսների կառավարման մեջ գենդերային հավասարության ապահովման անհրաժեշտությունը՝ ավելի ներառական և արդյունավետ որոշումների կայացման համակարգեր կառուցելու համար:

Կայուն զարգացման նպատակների 6.5.1 թիրախի համաձայն՝ ՋՌՀԿ օրենքներում, քաղաքականություններում և ծրագրերում գենդերային հավասարության ինտեգրման համաշխարհային միջին միավորները 2020 թվականին 54%-ից աճել են մինչև 2023 թվականի 58%: Այնուամենայնիվ, երկրների միայն 27%-ն է հայտնել գենդերային նպատակներին հասնելու մասին, մինչդեռ 15%-ը չունեն գենդերային հավասարության ինտեգրման մեխանիզմներ, իսկ 31%-ը՝ սահմանափակ իրականացում, բյուջետավորում կամ մոնիթորինգ (UNEP-DHI/GWP/UN Women, 2025):

Ազգային ջրային քաղաքականությունների մեծ մասը հստակորեն նպատակ են դրել ներառել կանանց և աղջիկներին. նկատվում է աճող դինամիկա՝ այս հանձնառությունները ամրապնդելու ուղղությամբ, քանի որ երկրներն աստիճանաբար ընդլայնում են մոնիթորինգի մեխանիզմները և հատկացնում են ֆինանսավորում՝ ծառայությունների արդյունավետ մատուցումն ապահովելու համար (WHO, 2022):

2021–2022թթ-ին 109 երկրներից 79-ում կանայք զբաղեցնում էին պետական աշխատատեղերում WASH ծառայությունների պաշտոնների կեսից պակասը և 10%-ից պակաս՝ երկրների գրեթե մեկ քառորդում (WHO, 2022): Զարգացող երկրներում 173 ջրային ոլորտի կազմակերպությունների շրջանում անցկացված հարցման արդյունքում պարզվել է, որ կանայք կազմում են կրտսեր աշխատակազմի 36%-ը, միջին մակարդակի աշխատակազմի՝ 38%-ը, սակայն ղեկավար պաշտոններում՝ միայն 26%-ը (Olusanya et al., 2024):

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ ոռոգման ջրօգտագործողների ասոցիացիաներում կանանց ցածր ղեկավարության մակարդակը կապված է անարդյունավետ կառավարման, թույլ արդարության և ցածր կայունության հետ (Imburgia et al., 2020):

Կայուն զարգացման նպատակների 6.5.2 թիրախի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ գետավազանների միայն 19%-ն է ներառում հավասարության և ներառման նպատակներ, և միայն 15%-ն է ներառում գենդերային հարցերին վերաբերող առաջադրանքներ համատեղ մարմիններում: Կանանց կազմակերպությունները դիտորդի կարգավիճակ ունեն գետավազանների 10%-ում և խորհրդատվական դերեր՝ 8%-ում, ինչը վկայում է ինստիտուցիոնալ սահմանափակ ներառման մասին (UNECE/UNESCO/UN-Water, 2024):

Գենդերային քվոտաները և առաջնորդությունը չափելի առաջընթաց են ապահովում կանանց ներկայացվածության և կառավարման արդյունքների առումով:

Կառավարման մեջ գենդերային քվոտաների կիրառումը կապված է արդարության և կայունության բարելավման հետ (ECOSOC, 2022; 2025): Բնապահպանության նախարարությունների ղեկավարների պաշտոններում կանանց մասնաբաժինը 2024 թվականի հունվարին աճել է՝ հասնելով 28%-ի, 2020 թվականի 15%-ի և 2015 թվականի 12%-ի համեմատ (IUCN, 2021; UN Women, 2024b):

Ջրային ոլորտում առավել արդյունավետ և գենդերազգայուն ներդրումների միջոցով մշտական թերֆինանսավորման խնդրի լուծումը կարևոր է գենդերային հավասարության առաջխաղացման համար:

Ջրային ռեսուրսների համաշխարհային ներդրումները մեծացնելու զգալի հնարավորություն կա՝ աճող կարիքները բավարարելու և սոցիալական, տնտեսական և բնապահպանական օգուտների լայն շրջանակ ստանալու համար:

2022թ-ին ջրային ենթակառուցվածքների և կառավարման ոլորտում համաշխարհային ներդրումները կազմել են տարեկան մոտ 300 մլրդ ԱՄՆ դոլար, մինչդեռ մինչև 2030թ-ը ջրային անվտանգությանը հասնելու համար տարեկան գնահատվում է 700 մլրդ ԱՄՆ դոլար ֆինանսավորման բաց (OECD, 2022): Եթե ներդրումների տեմպերը չաճեն, ջրային ենթակառուցվածքների կուտակային ֆինանսավորման կարիքները, կանխատեսումների համաձայն, կհասնեն 6.7 տրիլիոն ԱՄՆ դոլարի՝ մինչև 2030 թ-ը, և 22.6 տրիլիոն ԱՄՆ դոլարի՝ մինչև 2050 թ-ը (Khemka et al., 2023; Voegelé et al., 2024): Ամենամեծ պակասորդները կենտրոնացած են Սահարայի ենթասահարյան Աֆրիկայում և Հարավային Ասիայում, որտեղ անվտանգ կառավարվող ջրամատակարարման և սանիտարական պայմանների հասանելիությունը մնում է ամենացածրը (UNICEF/WHO, 2023):

Ավանդական ֆինանսավորման աղբյուրների ամրապնդումը և կոմունալ ծառայությունների արդյունավետության բարելավումը զգալի ներուժ են ստեղծում ոլորտի աճող կարիքները բավարարելու համար:

Սակագները, հարկերը և փոխանցումները մնում են ջրամատակարարման ծառայությունների հիմնական ֆինանսավորման աղբյուրները, սակայն ընդհանուր առմամբ անբավարար են ներդրումային կարիքները բավարարելու համար: Ջրամատակարարման ընկերությունները կրում են անարդյունավետության հետ կապված ֆինանսական կորուստներ, որոնք գնահատվում են ընդհանուր շահագործման ծախսերի մոտ 15%-ի չափով: Պետական բյուջեների կրճատումները կարող են մեծացնել ջրամատակարարման հետ կապված չվճարվող աշխատանքը, որը անհամաչափորեն կրում են կանայք (Joseph et al., 2024):

Ջրային ռեսուրսներում ներդրումները հանգեցնում են բարձր տնտեսական եկամտաբերության:

2014թ-ին կատարված գլոբալ գնահատումը ցույց է տվել, որ ջրային ոլորտում ներդրված յուրաքանչյուր 1 ԱՄՆ դոլարը բերում է մոտավորապես 4.3 ԱՄՆ դոլարի շահույթ՝ նվազեցնելով առողջապահական ծախսերն ու աղտոտվածության մակարդակը և ավելացնելով դպրոցների հաճախելիությունը (WHO/UN-Water, 2014):

Ջրամատակարարման պաշտոնական զարգացման օժանդակությունը (ODA) նվազել է, բայց նվիրատվության պրակտիկան ավելի ու ավելի է պահանջում հաշվի առնել գենդերային նպատակները և զեկուցել դրանց մասին:

Ջրամատակարարման և ջրահեռացման համար նախատեսված ODA պարտավորությունները 2022-2023թթ. ժամանակահատվածում նվազել են 9%-ով: Այնուամենայնիվ, ODA-ի ջրամատակարարման և ջրահեռացման այն մասնաբաժինը, որը նշված է որպես գենդերային հավասարության նշանակալի նպատակ ունեցող, կայուն աճել է՝ 2023 թվականին հասնելով 35%-ի (WHO/UNICEF, 2025b):

Մասնավոր ֆինանսավորումը սահմանափակ, բայց աճող դեր է խաղում ջրային ոլորտի ներդրումների համար:

Ի պատասխան բյուջետային ճնշումների և ODA-ի կրճատումների, ուշադրությունը տեղափոխվեց մասնավոր կապիտալի մոբիլիզացում: 2017թ-ին ջրամատակարարման և կոյուղու ենթակառուցվածքներում ներդրումների 9%-ը ֆինանսավորվել է պետական-մասնավոր գործընկերության միջոցով (Joseph et al., 2024): Փոքրածավալ համակարգերի համար, ինչպիսիք են ոռոգման և կոմունալ կեղտաջրերի մաքրումը, մրկրոֆինանսավորումը և մանրածախ բանկային գործունեությունը բնորոշվել են որպես համապատասխան ֆինանսավորման ուղիներ (Khemka et al., 2023):

Ջրամատակարարման ֆինանսավորման համակարգերում գենդերային գործոնները հաշվի առնելու ավելի ու ավելի շատ հնարավորություններ կան, ինչը մեծացնում է ներդրումների արդարությունն ու արդյունավետությունը:

Ջրի ազգային ծրագրերի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ 2015թ-ին միայն 16%-ն է ուղղակիորեն մատնանշում կանանց՝ որպես կլիմայի հարմարվողականության գործընթացի հիմնական շահագրգիռ կողմեր կամ հիմնական դերակատարներ (Fletcher and Schonewille, 2015): Նույնիսկ համեմատաբար ցածր ֆինանսավորման բացեր ունեցող տարածաշրջաններում, ինչպիսին է Լատինական Ամերիկան, WASH-ի գենդերային բեռը մնում է բարձր, ինչը ցույց է տալիս անհամապատասխանություն ներդրումների մակարդակի և գենդերային նպատակներին ուղղված արդյունքների միջև (UNICEF/ԱՀԿ, 2023; Joseph et al., 2024):

Ավելի ու ավելի է գիտակցվում, որ կառավարման ձախողումները նվազեցնում են ջրային ռեսուրսների ֆինանսավորման արդյունավետությունը:

Կոռուպցիան և միջոցների ոչ նպատակային օգտագործումը սահմանափակում են WASH-ում ներդրումների արդյունավետությունը: Փաստերը վկայում են, որ որոշ դեպքերում Wash-ի նպատակային միջոցները վատնվել են կամ ուղղվել են ոչ նպատակային, ինչը հանգեցրել է ծառայությունների շարունակական դեֆիցիտի (Ohwo, 2019): Այս ձախողումները տնային տնտեսությունների մակարդակում հաճախ ավելացնում են չվճարված փոխհատուցման բեռը:

Մասնակցային և գենդերային գործոնները հաշվի առնող ֆինանսավորումը ցույց է տալիս կատարողականի շոշափելի աճ:

2024թ-ին գենդերային նկատառումներով ներդրումային ռազմավարություն կիրառող ներդրողների 90%-ը հայտնել են, որ հասել կամ գերազանցել են ֆինանսական սպասումները, ընդ որում 51%-ը հայտնել է նաև զգալի արդյունքների մասին (Hand et al., 2024):

Գենդերին ուղղված միկրովարկավորումը լայն տարածում է գտել ջրային ծառայությունների հասանելիության ոլորտում:

Water.org-ի WaterCredit նախաձեռնությունը, իրականացված 2004–2021 թվականներին, աջակցություն է ցուցաբերել 13 երկրի ավելի քան 30 միլիոն մարդու, որոնցից 87%-ը կանայք էին, տրամադրելով գենդերային ուղղվածության միկրոփոխառություններ ջրային և սանիտարական ծառայությունների հասանելիության համար (Damon and White, 2021):

Գենդերազգայուն ֆինանսավորումն ավելի ու ավելի է ընդգրկվում բազմակողմ գործիքներում:

Կանաչ Կլիմայի Հիմնադրամը պահանջում է գենդերային գնահատում բոլոր հարմարվողականության ծրագրերի համար: Գլոբալ բնապահպանական հիմնադրամը բարձրացրել է պահանջները գենդերային առումով հաշվի առնող ցուցանիշների և կարողությունների զարգացման բոլոր ծրագրային փուլերում (GCF, n.d.; GEF IW:LEARN/UNESCO WWAP, forthcoming): Արդյունքների վրա հիմնված ֆինանսավորման գործիքները, ներառյալ՝ Համաշխարհային բանկի կողմից աջակցվողները, ավելի ու ավելի են գենդերային նպատակներ դնում ջրամատակարարման և սանիտարական ծրագրերում:

Գրականության ցանկ

Afai, C., Brouma, A., Carmi, N., Al Sayegh, M., Sileet, T. M. and Zoubi, M. 2021. *Empowering Women in Water Diplomacy in the Middle East and North Africa: A Comparative Study of Egypt, Jordan, Lebanon, Morocco and Palestine*. Global Water Partnership – Mediterranean/Geneva Water Hub. www.genevawaterhub.org/resources/comparative-study-empowering-women-water-diplomacy-middle-east-and-north-africa-mena.

African Union. 2023. *Africa's Rising Investment Tide: How to Mobilize USD30 Billion/Year to Achieve Water Security and Sustainable Sanitation in Africa*. South Africa, International High-Level Panel on Water Investments for Africa. <https://aipwater.org/wp-content/uploads/2024/03/Africas-Rising-Investment-Tide-2024.pdf>.

African Union/ECA/AfDB (African Union/Economic Commission for Africa/African Development Bank). 2000. *The Africa Water Vision 2025: Equitable and Sustainable Use of Water for Socioeconomic Development*. Nairobi, ECA. <https://hdl.handle.net/10855/5488>.

AMCOW/African Union (African Ministerial Council on Water/ African Union). 2022. *2022 Africa Water and Sanitation Report: Leveraging Partnerships for Assuring Sustainable Water Availability for All Purposes*. Abuja, AMCOW. <https://knowledgehub.amcow-online.org/library/download/2022-africa-water-and-sanitation-report-leveraging-partnerships-for-assuring-sustainable-water-availability-for-all-purposes>.

Bouaid, M., Cumming, O. and Hunter, P. R. 2018. What is the impact of water sanitation and hygiene in healthcare facilities on care seeking behaviour and patient satisfaction? A systematic review of evidence from low-income and middle-income countries. *BMJ Global Health*, Vol. 3, No. 3, Article e000648. doi.org/10.1136/bmjgh-2017-000648.

Caruso, B. A. 2023. Water is life, particularly for women. *Nature Water*, Vol. 1, No. 124. doi.org/10.1038/s44221-023-00035-2.

Caruso, B. A., Clasen, T., Yount, K. M., Cooper, H. L., Hadley, C. and Haardörfer, R. 2017. Assessing women's negative sanitation experiences and concerns: The development of a novel sanitation insecurity measure. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, Vol. 14, No. 7, Article 755. doi.org/10.3390/ijerph14070755.

Chant, S. and McIlwaine, C. 2015. *Cities, Slums and Gender in the Global South: Towards a Feminised Urban Future*. First edition. London, Routledge. doi.org/10.4324/9781315862996.

- Cherukumilli, K., Ray, I. and Pickering, A. J. 2023. Evaluating the hidden costs of drinking water treatment technologies. *Nature Water*, Vol. 1, pp. 319–327. Oxford University Press. doi.org/10.1038/s44221-023-00055-y.
- Crider, Y. S. and Ray, I. 2022. *Water and Development: A Gender Perspective*. Oxford Research Encyclopedia of Environmental Science. doi.org/10.1093/acrefore/9780199389414.013.685.
- Damon, M. and White, G. 2021. Matt Damon and Gary White: Invest in Women to Solve the Water and Sanitation Crisis. Fortune website. <https://fortune.com/2021/04/27/matt-damon-women-water-sanitation-crisis/>. (Accessed on 14 August 2025.)
- DESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs). 2020. *The World's Women 2020: Trends and Statistics*. DESA website. www.un.org/en/desa/world%E2%80%99s-women-2020.
- ECOSOC (United Nations Economic and Social Council). 2022. Achieving gender equality and the empowerment of all women and girls in the context of climate change, environmental and disaster risk reduction policies and programmes. Report of the Secretary-General. Sixty-sixth session, 14–25 March 2022, E/CN.6/2022/3. <https://docs.un.org/en/E/CN.6/2022/3>.
- . 2025. Review and appraisal of the implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action and the outcomes of the twenty-third special session of the General Assembly. Report of the Secretary-General. Sixty-ninth session, 10–21 March 2025, E/CN.6/2025/3. <https://docs.un.org/en/E/CN.6/2025/3>.
- ESCAP/UN Women (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific/United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2024. *Charting New Paths for Gender Equality and Empowerment: Asia-Pacific Regional Report on Beijing+ 30 Review*. United Nations. <https://asiapacific.unwomen.org/en/digital-library/publications/2024/11/charting-new-paths-for-gender-equality-and-empowerment-asia-pacific-regional-report-on-beijing30-review>.
- ESCWA (United Nations Economic and Social Commission for Western Asia). 2024. *The Water Action Decade (2018–2028): Midterm Review in the Arab Region*. ESCWA Water Development Report 10. Beirut, United Nations. www.unescwa.org/sites/default/files/pubs/pdf/escwa-water-development-report-10-english_0.pdf.
- ESCWA/UNEP-DHI (United Nations Economic and Social Commission for Western Asia/United Nations Environment Programme-Danish Hydraulic Institute Centre on Water and Environment). 2025. *2024 Progress Report on the Implementation of Integrated Water Resources Management in the Arab Region: Midterm Status of Sustainable Development Goal Indicator 6.5.1*. Beirut, United Nations. www.unescwa.org/sites/default/files/pubs/pdf/2024-progress-report-implementation-integrated-water-resources-management-arab-region-english.pdf.
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2016. *How Can Women Control Water? Increase Agriculture Productivity and Strengthen Resource Management*. Rome, FAO. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/4c96a466-44ab-4513-a36b-5935237ac4e5/content>.
- . 2018. *The Gender Gap in Land Rights*. Policy Brief. Rome, FAO. www.fao.org/3/i8796en/I8796EN.pdf.
- . 2023. *The Status of Women in Agrifood Systems*. Rome, FAO. doi.org/10.4060/cc5343en.
- . 2025a. *Tracking Progress on Food and Agriculture-Related SDG Indicators 2025*. Rome, FAO. doi.org/10.4060/cd5832en.
- . 2025b. *Employment Indicators 2000–2023 – July 2025 Update*. FAOSTAT Analytical Briefs, No. 110. Rome, FAO. doi.org/10.4060/cd5821en.
- . n.d.a. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. FAO website. <https://data.apps.fao.org/aquastat/?lang=en>. (Accessed on 2 December 2025.)
- . n.d.b. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. National Data. FAO website. www.fao.org/aquastat/en/data-analysis/water-gender/national-data. (Accessed on 7 October 2025.)
- . n.d.c. Annual Freshwater Withdrawals, Agriculture (% of Total Freshwater Withdrawal) – Sub-Saharan Africa. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. FAO website. <https://data.apps.fao.org/aquastat/?lang=en>. (Accessed on 7 November 2025.)
- . n.d.d. AQUASTAT – FAO's Global Information System on Water and Agriculture. Case Study. FAO website. www.fao.org/aquastat/en/data-analysis/water-gender/case-study.
- Farnault, A. and Sarr, K. 2024. *Diversifying Sources of Finance for Water in Africa*. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Environment Working Papers, No. 248. Paris, OECD Publishing. doi.org/10.1787/114791fd-en.
- Fletcher, A. and Schonewille, R. 2015. *Overview of Resources on Gender-Sensitive Data Related to Water*. Gender and Water Series. World Water Assessment Programme. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000235389>.

- GCF (Green Climate Fund). n.d. Gender. GCF website. www.greenclimate.fund/projects/sustainability-inclusion/gender.
- Geere, J. L., Cortobius, M., Geere, J. H., Hammer, C. C. and Hunter, P. R. 2018. Is water carriage associated with the water carrier's health? A systematic review of quantitative and qualitative evidence. *BMJ Global Health*, Vol. 3, Article e000764. doi.org/10.1136/bmjgh-2018-000764.
- GEF IW:LEARN/UNESCO Wwap (Global Environment Facility's International Waters Learning Exchange and Resource Network/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization World Water Assessment Programme). Forthcoming. *How to Integrate Gender Equality, Women's Empowerment and Inclusion in GEF IW Projects*.
- Gibbs, A., Reddy, T., Khanyile, D. and Cawood, C. 2020. Non-partner sexual violence experience and toilet type amongst young (18–24) women in South Africa: A population-based cross-sectional analysis. *Global Public Health*, Vol. 16, No. 4, pp. 590–596. doi.org/10.1080/17441692.2020.1813787.
- Hand, D., Sunderji, S., Ulanow, M., Remsberg, R. and Xiao, K. 2024. *In Focus: Gender and Impact Investing in 2024*. Global Impact Investing Network (GIIN). <https://thegiin.org/publication/research/in-focus-gender-and-impact-investing-in-2024>.
- Hutton, G. 2012. *Monitoring "Affordability" of Water and Sanitation Services After 2015: Review of Global Indicator Options*. A paper submitted to the United Nations Office of the High Commission for Human Rights. WHO/UNICEF Joint Monitoring Programme for Water Supply and Sanitation. <https://washdata.org/sites/default/files/documents/reports/2017-07/Hutton-2012-monitoring-affordability-of-water-and-sanitation-services.pdf>.
- ILO (International Labour Organization). 2017. *Improving Employment and Working Conditions in Health Services*. Report for discussion at the Tripartite Meeting on Improving Employment and Working Conditions in Health Services, Geneva, 24–28 April 2017. Geneva, ILO. www.ilo.org/publications/improving-employment-and-working-conditions-health-services.
- . 2019. *A Quantum Leap for Gender Equality: For a Better Future of Work for All*. Geneva, ILO. www.ilo.org/publications/major-publications/quantum-leap-gender-equality-better-future-work-all.
- Imburgia, L., Osbahr, H., Cardey, S. and Momsen, J. 2020. Inclusive participation, self-governance, and sustainability: Current challenges and opportunities for women in leadership of communal irrigation systems. *Environment and Planning E: Nature and Space*, Vol. 4, No. 3, pp. 886–914. doi.org/10.1177/2514848620934717.
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). 2022. *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge, UK/New York, USA, Cambridge University Press. doi.org/10.1017/9781009325844.
- IUCN (International Union for the Conservation of Nature). 2021. New Data Reveals Slow Progress in Achieving Gender Equality in Environmental Decision Making. IUCN website, 1 March 2021. <https://iucn.org/news/gender/202103/new-data-reveals-slow-progress-achieving-gender-equality-environmental-decision-making>.
- Jayaweera, R. T., Goin, D., Twine, R., Neilands, T. B., Wagner, R. G., Lippman, S. A., Kahn, K., Pettifor, A. and Ahern, J. 2022. Associations between WASH-related violence and depressive symptoms in adolescent girls and young women in South Africa (HPTN 068): A cross-sectional analysis. *BMJ Open*, Vol. 12, No. 7. doi.org/10.1136/bmjopen-2022-061032.
- Joseph, G., Hoo, Y. R., Wang, Q., Bahuguna, A. and Andres, L. A. 2024. *Funding a Water-Secure Future: An Assessment of Global Public Spending*. Washington DC, World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099050624154572979/pdf/P172944-00adb1e8-ccd1-4542-88ab-d289e7f2f00b.pdf>.
- Khemka, R., Lopez, P. and Jensen, O. 2023. *Scaling Up Finance for Water: A WBG Strategic Framework and Roadmap for Action*. Washington DC, World Bank. doi.org/10.1596/40225.
- Kuzma, S., Saccoccia, L. and Chertock, M. 2023. 25 Countries, Housing One-Quarter of the Population, Face Extremely High Water Stress. World Resources Institute website. www.wri.org/insights/highest-water-stressed-countries.
- MacArthur, J., Carrard, N. and Willetts, J. 2020. WASH and gender: A critical review of the literature and implications for gender-transformative WASH research. *Journal of Water, Sanitation and Hygiene for Development*, Vol. 10, No. 4, pp. 818–827. doi.org/10.2166/washdev.2020.232.
- Meehan, K., Jurjevich, J. R., Everitt, L., Chun, N. M. J. W. and Sherrill, J. 2025. Urban inequality, the housing crisis and deteriorating water access in US cities. *Nature Cities*, Vol. 2, No. 1, pp. 93–103. doi.org/10.1038/s44284-024-00180-z.
- Merkle, O., Allakulov, U., Gonzalez, D., Sánchez, A. H., Rabbi, S. E. and Hasan, Z. 2023. When vulnerabilities are exploited—The role of sextortion in the WASH sector in Bangladesh. *Frontiers in Water*, Vol. 5, Article 1048594. doi.org/10.3389/frwa.2023.1048594.
- Miletto, M., Pangare, V. and Thuy, L. 2019. *Tool 1 – Gender-Responsive Indicators for Water Assessment, Monitoring and*

- Reporting. UNESCO WWP Toolkit on Sex-Disaggregated Water Data. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000367971>.
- Minoia, G. 2007. Gender issue and water management in the Mediterranean basin, Middle East and North Africa. FEEM Working Paper No. 49. *SSRN Electronic Journal*, January. doi.org/10.2139/ssrn.984472.
- MSF (Médecins Sans Frontières). 2023. Kenya's Dadaab Refugee Camps are on the Brink of a Health Catastrophe. MSF website. www.doctorswithoutborders.org/latest/kenyas-dadaab-refugee-camps-brink-health-catastrophe.
- Nauges, C. and Strand, J. 2017. Water hauling and girls' school attendance: Some new evidence from Ghana. *Environmental and Resource Economics*, Vol. 66, pp. 65–88. doi.org/10.1007/s10640-015-9938-5.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2022. *Financing a Water Secure Future*. OECD Studies on Water. Paris, OECD Publishing. doi.org/10.1787/a2ecb261-en.
- Ohwo, O. 2019. Dimensions of inequality in urban and rural water, sanitation and hygiene services in Sub-Saharan Africa. *European Scientific Journal*, Vol. 15, No. 8, pp. 144–162. doi.org/10.19044/esj.2019.v15n8p144.
- Oluwasanya, G., Omoniyi, A., Qadir, M. and Madani, K. 2024. Quantifying women in the water workforce. *Nature Water*, Vol. 2, pp. 805–806. doi.org/10.1038/s44221-024-00308-4.
- RRI/ELI (Rights and Resources Initiative/Environmental Law Institute). 2020. *Whose Water: A Comparative Analysis of National Laws and Regulations Recognizing Indigenous Peoples', Afro-Descendants', and Local Communities' Water Tenure*. Washington DC, RRI/ELI. <https://rightsandresources.org/wp-content/uploads/2020/02/WhoseWater.pdf>.
- Silva, B. B., Sales, B., Lanza, A. C., Heller, L. and Rezende, S. 2020. Water and sanitation are not gender-neutral: Human rights in rural Brazilian communities. *Water Policy*, Vol. 22, No. 1, pp. 102–120. doi.org/10.2166/wp.2020.126.
- Sommer, M., Ferron, S., Cavill, S. and House, S. 2015. Violence, gender and wash: Spurring action on a complex, under-documented and sensitive topic. *Environment & Urbanization*, Vol. 27, pp. 105–116. doi.org/10.1177/0956247814564528.
- Sorenson, S. B., Morssink, C. and Campos, P. A. 2011. Safe access to safe water in low income countries: Water fetching in current times. *Social Science & Medicine*, Vol. 72, No. 9, pp. 1522–1526. doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.03.010.
- Sosale, S., Harrison, G. M., Tognatta, N., Nakata, S. and Gala, P. M. 2023. *Engendering Access to STEM Education and Careers in South Asia* [S. Brown and P. Holtz (eds)]. South Asia Development Forum. World Bank. <http://hdl.handle.net/10986/39486>.
- Straza, T. 2024. *Changing the Equation: Securing STEM Futures for Women*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000391384>.
- SWA (Sanitation and Water for All). 2021. *Strengthening Gender Equality in Access to Water, Sanitation and Hygiene*. SWA Briefing Paper. www.sanitationandwaterforall.org/sites/default/files/2021-04/SWA%20Briefing%20Paper%20-%20WASH%20and%20gender_FINAL.pdf.
- UIS (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Statistics). n.d. Percentage of Graduates from Science, Technology, Engineering, and Mathematics (STEM) Programs in Tertiary Education, by Sex [Dataset]. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) website. <https://databrowser.uis.unesco.org/>. (Accessed on 20 May 2025.)
- UNDP (United Nations Development Programme). 2013. *Gender and Disaster Risk Reduction*. Policy Brief No. 3. New York, UNDP. www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/PB3-AP-Gender-and-disaster-risk-reduction.pdf.
- UNECE/UNESCO/UN-Water (United Nations Economic Commission for Europe/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/UN-Water). 2024. *Progress on Transboundary Water Cooperation: Mid-term Status of SDG Indicator 6.5.2, with a Special Focus on Climate Change*. Paris, UNESCO. www.unwater.org/publications/progress-transboundary-water-cooperation-2024-update.
- UNEP-DHI/GWP/UN Women (United Nations Environment Programme – Danish Hydraulic Institute Centre on Water and Environment/Global Water Partnership/United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2025. *Mainstreaming Gender Equality in Water Resources Management: Global Status and 7 Pathways to Progress*. Policy Note. www.unwomen.org/sites/default/files/2025-03/policy-brief-mainstreaming-gender-equality-in-water-resources-management-en.pdf.
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). 2024. *Global Education Monitoring Report 2024, Gender Report: Technology on Her Terms*. Paris, UNESCO. doi.org/10.54676/WVCF2762.
- UNESCO GEM Report/UIS (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Global Education Monitoring

- Report/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Statistics). 2024. *Investing in Girls' and Women's Education: A Smart Investment to Accelerate Development*. #HerEducationOurFuture. Paris, UNESCO. doi.org/10.54676/WTPE4528.
- UNESCO/UN-Water (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)/UN-Water). 2020. *The United Nations World Water Development Report 2020: Water and Climate Change*. Paris, UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000372985.
- UNESCO WWAP (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization World Water Assessment Programme). 2021. *Taking Stock of Progress Towards Gender Equality in the Water Domain: Where Do We Stand 25 Years after the Beijing Declaration?* Paris, UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000377601.
- UNICEF (United Nations Children's Fund). 2016. *Harnessing the Power of Data for Girls: Taking Stock and Looking Ahead to 2030*. New York, UNICEF. www.unicef.org/documents/harnessing-power-data-girls-taking-stock-and-looking-ahead-2030.
- . 2025. Agua, mujeres y niñas: Un legado para el mañana [Water, women and girls: A legacy for tomorrow]. Data presented at the webinar, organized by the Central American and Dominican Republic Forum on Drinking Water and Sanitation (Focard-APS) and the Central American Integration System (SICA). (In Spanish.)
- UNICEF/UN Women/Plan International (United Nations Children's Fund/United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women/Plan International). 2025. *Girl Goals: What Has Changed for Girls? Adolescent Girls' Rights Over 30 Years*. New York, UNICEF. https://data.unicef.org/resources/girl-goals-report.
- UNICEF/WHO (United Nations Children's Fund/World Health Organization). 2019. *Progress on Household Drinking Water, Sanitation and Hygiene 2000-2017: Special Focus on Inequalities*. New York/Geneva, UNICEF/WHO. https://iris.who.int/handle/10665/329370.
- . 2023. *Progress on Household Drinking Water, Sanitation and Hygiene 2000-2022: Special Focus on Gender*. New York/Geneva, UNICEF/WHO. https://iris.who.int/handle/10665/378150.
- . 2024. *Progress on Drinking Water, Sanitation and Hygiene in Schools 2015-2023: Special Focus on Menstrual Health*. New York/Geneva, UNICEF/WHO. https://iris.who.int/handle/10665/379530.
- United Nations. 2023. *The United Nations World Water Development Report 2023 – Partnerships and Cooperation for Water*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000384655.
- . 2024. *The United Nations World Water Development Report 2024 – Water for Prosperity and Peace*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000388948.
- . 2025. *The United Nations World Water Development Report 2025 – Mountains and Glaciers: Water Towers*. Paris, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). doi.org/10.54679/LHPJ5153.
- UN-Water. 2023. UN-Water Webinars for Promoting Gender Contextualization of the SDG 6 Global Indicators. UN-Water website, 9 November 2023. www.unwater.org/news/un-water-webinars-promoting-gender-contextualization-sdg-6-global-indicators.
- . n.d. Sustainable Development Goal 6 on Water and Sanitation (SDG 6). United Nations website. https://www.sdg6data.org/en. (Accessed on 4 December 2025.)
- UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women). 2014. *Collecting and Carrying Water, Burdensome Reality for Women*. UN Women website. www.unwomen.org/en/news/stories/2014/3/collecting-and-carrying-water-burdensome-reality-for-women.
- . 2023. *From Commodity to Common Good: A Feminist Agenda to Tackle the World's Water Crisis. Spotlight on Goal 6*. New York, UN Women. doi.org/10.18356/27092372-5.
- . 2024a. *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2024*. New York, UN Women. www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2024/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2024.
- . 2024b. *Women Political Leaders 2024*. New York, UN Women. www.unwomen.org/sites/default/files/2024-06/Poster-Women-political-leaders-2024-en.pdf.
- UN Women/DESA (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women/United Nations Department of Economic and Social Affairs). 2023. *Progress on the Sustainable Development Goals: The Gender Snapshot 2023*. New York, UN Women/DESA. www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2023.
- Venkataramanan, V., Geere, J.-A. L., Thomae, B., Stoler, J., Hunter, P. R. and Young, S. L. 2020. In pursuit of 'safe' water: The burden of personal injury from water fetching in 21 low-income and middle-income countries. *BMJ Global Health*, Vol. 5, No. 10, Article e003328. doi.org/10.1136/bmjgh-2020-003328.

- Voegele, J., Gouled, M. and Tafara, E. 2024. Scaling Up Finance to Ensure a Water-Secure Future for All. World Bank Blogs. <https://blogs.worldbank.org/en/voices/scaling-up-finance-to-ensure-a-water-secure-future-for-all>.
- WaterAid. 2023. *Mission-Critical: Invest in Water, Sanitation and Hygiene for a Healthy and Green Economic Recovery*. WaterAid. www.wateraid.org/us/sites/g/files/jkxoof291/files/mission-critical-invest-in-wash-for-a-healthy-green-recovery--en-digital.pdf.
- WHO (World Health Organization). 2022. *Strong Systems and Sound Investments: Evidence on and Key Insights into Accelerating Progress on Sanitation, Drinking-water and Hygiene. UN-Water Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water (GLAAS) 2022 Report*. Geneva, WHO. <https://iris.who.int/handle/10665/365297>.
- . 2024. Violence Against Women. WHO website. www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women.
- . n.d. Overview (Water). WHO Africa Region website. www.afro.who.int/node/5707.
- WHO/UNICEF (World Health Organization/United Nations Children's Fund). 2020. *Global Progress Report on WASH in Health Care Facilities: Fundamentals First*. Geneva, WHO. <https://iris.who.int/handle/10665/337604>.
- . 2024. *Water, Sanitation, Hygiene, Environmental Cleaning and Waste Management in Health Care Facilities: 2023 Data Update and Special Focus on Primary Health Care*. Geneva/New York, WHO/UNICEF. <https://iris.who.int/handle/10665/380857>.
- . 2025a. *Progress on Household Drinking Water, Sanitation and Hygiene 2000–2024: Special Focus on Inequalities*. Geneva/New York, WHO/UNICEF. <https://iris.who.int/handle/10665/383246>.
- . 2025b. *State of Systems for Drinking-Water, Sanitation and Hygiene: Global Update 2025. UN-Water Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water*. WHO/UNICEF. <https://iris.who.int/handle/10665/384783>.
- . n.d. WHO/UNICEF Joint Monitoring Programme (JMP) for Water Supply, Sanitation and Hygiene: Global WASH Dataset, 2017–2023. JMP website. <https://washdata.org/data/downloads>. (Accessed on 20 May 2025.)
- WHO/UN-Water (World Health Organization/UN-Water). 2014. *Investing in Water and Sanitation: Increasing Access, Reducing Inequalities. UN-Water Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water (GLAAS) 2014 Report*. Geneva, WHO. <https://iris.who.int/handle/10665/139735>.
- WIN (Water Integrity Network). 2024. *Gender Equality in the WASH Sector: A Concise Research Report*. Windesheim University of Applied Sciences. www.windesheim.com/get-media/e99e5b50-8ce9-4455-bcb8-6f7b1cd97b08/RICHTER_Mona_1138387_CRR_2nd-opp2-gecomprimeerd.pdf.
- Winter, J. C., Darmstadt, G. L. and Davis, J. 2021. The role of piped water supplies in advancing health, economic development, and gender equality in rural communities. *Social Science & Medicine*, Vol. 270, Article 113599. doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113599.
- World Bank. 2019. *Women in Water Utilities: Breaking Barriers*. Washington DC, World Bank. <https://hdl.handle.net/10986/32319>.
- . 2024. A New Dawn for Women in Irrigated Farming. Feature Story. World Bank website, 14 March 2024. www.worldbank.org/en/news/feature/2024/03/14/a-new-dawn-for-women-in-irrigated-farming.
- . n.d. World Bank Open Data. World Bank website. <https://data.worldbank.org/>. (Accessed on 18 April 2025.)

Հրատարակված է 2026թ. Միավորված ազգերի Կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպության, հասցե՝ Ֆոնտենուայի Հրապարակ 7, 75352 Փարիզ 07 SP, Ֆրանսիա, և «Շրջակա միջավայր և առողջություն» ՀԿ-ի կողմից, հասցե՝ Տիգրան Մեծի 80, 0005 Երևան, ՀՀ:

WWAP/SC-2026/PI/1

<https://doi.org/10.54679/JNPS5275>

© ՅՈՒՆԵՍԿՕ և «Շրջակա միջավայր և առողջություն» ՀԿ 2026

Պատրաստված է ՅՈՒՆԵՍԿՕ ԱԶՌԳԾ-ի կողմից | Բհանու Նոյան

Այս հրապարակումը պատրաստվել է ՅՈՒՆԵՍԿՕ ԱԶՌԳԾ-ի կողմից «ՄԱԿ-Ջրային ռեսուրսներ» կազմակերպության անունից:

Թարգմանվել է «Շրջակա միջավայր և առողջություն» ՀԿ-ի կողմից:

Շապիկի ձևավորում՝ Աննա Մարի Մենինգ Ժիլի

Շապիկի լուսանկարը՝ © Աննա Մարի Մենինգ Ժիլի

Գրաֆիկական դիզայն և դասավորություն՝ Մարկո Տոնսինի

Սույն հրապարակման մեջ օգտագործվող անվանումները և նյութերի ներկայացումը չեն ենթադրում ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից որևէ կարծիք արտահայտելու որևէ երկրի, տարածքի, քաղաքի կամ շրջանի իրավական կարգավիճակի, նրա իշխանությունների կամ սահմանների ու սահմանագծերի վերաբերյալ: Այս հրապարակման մեջ արտահայտված գաղափարներն ու կարծիքները պատկանում են հեղինակներին և պարտադիր չէ, որ արտացոլեն ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի տեսակետը և չեն պարտավորեցնում կազմակերպությանը:

Հեղինակային իրավունքի և լիցենզավորման վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկություններ ստանալու համար խնդրում ենք հղվել ամբողջական զեկույցին, որը հասանելի է այստեղ www.unesco.org/en/wwap.

ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի՝ Աշխարհի ջրային ռեսուրսների գնահատման ծրագիր

Ջրային ռեսուրսների գլոբալ գնահատման ծրագրի գրասենյակ

Ջրային գիտությունների բաժին, ՅՈՒՆԵՍԿՕ

06134 Կոլումբելլա, Պերուջա, Իտալիա

Էլ. հասցե՝ wwap@unesco.org

www.unesco.org/en/wwap.

unesco

World Water
Assessment Programme

Environment and Health

Մեր երախտագիտությունն ենք հայտնում Իտալիայի կառավարության և Ումբրիա տարածաշրջանի կողմից տրամադրված ֆինանսական աջակցության համար:

Regione Umbria